

Г.С. Рожков, В.М. Якимець (Київ)

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНОЇ СТРУКТУРИ В СИСТЕМІ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Військово-медичний департамент Міністерства оборони України
ПВМЗ «Академія екології та медицини»

Проаналізовано організаційно-штатну структуру медичної служби Збройних сил (ЗС) України залежно від рівнів захворюваності військовослужбовців на території відповідальності військово-медичних клінічних центрів Міністерства оборони (МО) України.

Ключові слова: медичне забезпечення військовослужбовців, військово-медичний клінічний центр, штатний розклад.

Традиційно важливими для оцінки стану здоров'я військовослужбовців вважаються показники захворюваності [7]. З точки зору військової епідеміології, більше значення має не стільки рівень захворюваності, скільки показники неефективності використання особового складу і показники смертності та інтенсивності звільнень військовослужбовців із ЗС за станом здоров'я [6;12].

Високий рівень захворюваності може відображати не тільки погіршення стану здоров'я, але й належне функціонування системи охорони здоров'я та високу доступність медичної допомоги, яка обумовлюється розвитком мережі медичних закладів, медичних технологій, функціонуванням системи моніторингу стану здоров'я, кваліфікацією медичного персоналу та іншими факторами. Відповідно, низький рівень захворюваності та інтенсивності звернень по медичну допомогу на фоні високої смертності свідчить про малодоступність медичного обслуговування та про проблеми зі здоров'ям населення [2;8].

На стан здоров'я населення і, відповідно, військовослужбовців ЗС України впливає багато чинників ризику: фактори зовнішнього середовища, обумовлені несприятливою екологічною ситуацією (забруднені хімічними та радіоактивними речовинами атмосферне повітря, вода, ґрунт, їжа тощо), професійні шкідливі фактори та багато інших [1;11]. Особливе значення серед них мають фактори, які характеризують спосіб життя, забруднення навколишнього середовища і генотип популяцій [9].

Багатьма авторами виявлені фактори ризику, які впливають на стан здоров'я військовослужбовців, вра-

ховуючи специфіку військової служби [3–5;11]. Одним із важливих є стан медичного забезпечення військ.

Мета роботи – вивчити та проаналізувати організаційно-штатну структуру медичної служби ЗС України залежно від рівнів захворюваності військовослужбовців.

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження слугували звітна документація, законодавчі, нормативно-правові та інші нормативні документи, які регламентують функціонування і медико-санітарне забезпечення особового складу.

Об'єкт дослідження – система надання медичної допомоги військовослужбовцям ЗС України та інших силових відомств України.

Предмет дослідження – організаційно-штатна структура медичної служби ЗС України.

Дослідження проводилося із використанням соціально-гігієнічних методів: документального обліку, аналітико-синтетичного, безпосереднього спостереження [10].

Результати дослідження та їх обговорення

Загальне керівництво військово-медичною службою здійснює Військово-медичний департамент (далі – департамент) МО України, який проводить медико-організаційні заходи щодо медичного і санітарного забезпечення особового складу ЗС України. До складу департаменту входять лікувально-профілактичні під-

Таблиця 1

Укомплектованість військово-медичних закладів військовослужбовцями

Категорія особового складу		Штат	Список	Укомплектованість (%)	Недоукомплектованість	
					абс.	%
Військовослужбовці		4 626	3 423	74	1 200	26
у т.ч.	офіцери	1 899	1 541	81	358	19
	з них	1 488	1 147	77	341	23
	офіцери медичної служби					
військовослужбовці контрактної служби		2 738	1 880	69	858	31
Працівники ЗС України		6 785	8 197	121	—	—

розділи: госпіталі, поліклініки, відокремлені та інші підрозділи, які функціонально йому підпорядковані і підзвітні. Окремими підрозділами є військово-медичні служби Військово-медичних клінічних центрів (ВМКЦ) у регіонах України. Відповідно до існуючого адміністративно-територіального розподілу держави та формування системи медичного забезпечення за територіальним принципом, у медичній службі ЗС України визначено зони адміністративно-територіальної відповідальності ВМКЦ МО України: Головний військово-медичний клінічний центр (м. Київ), Військово-медичний клінічний центр Західного регіону (м. Львів), ВМКЦ Північного регіону (м. Харків), ВМКЦ Центрального регіону (м. Вінниця), ВМКЦ Південного регіону (м. Одеса), ВМКЦ Кримського регіону (м. Севастополь).

У сучасних умовах питання оптимізації організаційно-штатної структури є особливо актуальними. Штатна структура залежить від характеру спеціальних заходів, особливостей медичного забезпечення, кількості прикріпленого контингенту, а також від спеціальних завдань, покладених на неї.

Важливим аспектом реформування військово-медичної служби є скорочення кількості медичних частин і закладів медичної служби ЗС у мирний час.

Процес реформування ЗС України, у т.ч. системи військової охорони здоров'я, суттєвим чином вплинув на кадрову роботу, змістивши акцент саме на кадровий супровід заходів реформування медичної служби. Кадрова політика в системі медичного забезпечення ЗС України передбачає обґрунтування поточної та перспективної потреби ЗС України у медичних і фармацевтичних кадрах, враховуючи зміни у стані здоров'я військовослужбовців, напрямки реформ у системі медичного забезпечення ЗС і нові нормативи медичної допомоги.

Загальна чисельність особового складу підпорядкованих військово-медичних закладів становить

11 411 осіб, у т.ч. 4 626 (40%) військовослужбовців і 6 785 (60%) працівників ЗС України.

Основу кадрового потенціалу медичної служби становлять лікарі (1 050 осіб), провізори (97 осіб) та середній медичний персонал.

На медичному забезпеченні у військових лікувальних закладах, підпорядкованих департаменту, знаходиться близько 1 млн 173 тис. осіб, у т.ч. 145,0 тис. військовослужбовців; 395,0 тис. пенсіонерів МО, із них 192,0 тис. ветеранів війни та учасників ЧАЕС; 48,0 тис. працівників ЗС України; 585,0 тис. членів сімей військовослужбовців і пенсіонерів МО України, інших категорій осіб.

Лікувально-діагностична робота та стаціонарне лікування хворих військовослужбовців проводяться у 24 лікувально-профілактичних закладах (ЛПЗ) із загальною потужністю 5 950 ліжок.

Укомплектованість підпорядкованих військово-медичних закладів військовослужбовцями становить 74%, у т.ч. 81% офіцерами, 69% військовослужбовцями за контрактом (табл. 1).

За щорічними статистичними даними ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», в Україні спостерігається стійка тенденція до погіршення стану здоров'я населення; а це потребує значних зусиль для комплектування ЗС здоровим молодим поповненням.

За результатами поглибленого медичного обстеження 2011 р., мають хронічні захворювання та потребують систематичного медичного нагляду: військовослужбовці строкової служби – 3,1%; військовослужбовці служби за контрактом – 6,7%; молодший офіцерський склад – 6,7%; старший офіцерський склад – 23,7%; вищий офіцерський склад – 66,9%.

Останніми роками зростає (порівняно з попередніми роками) рівень загальної захворюваності військовослужбовців усіх категорій, який в цілому не

Таблиця 2

Укомплектованість медичних підрозділів військових частин особовим складом (%)

Вид Збройних сил України	Укомплектованість	Недоукомплектованість
Сухопутні війська	71,0	29,0
в т.ч.: лікарі	34,8	65,2
Повітряні сили	70,0	30,0
в т.ч.: лікарі	30,8	69,2
Військово-морські сили	74,0	26,0
в т.ч.: лікарі	33,4	66,6
Усього види ЗС України	71,2	28,8
в т.ч.: лікарі	33,3	66,7

перевищує середньостатистичних показників захворюваності цивільного населення України і становить: у військовослужбовців строкової служби – 1734,9‰; у військовослужбовців за контрактом – 927,7‰; в офіцерів – 960,4‰.

Військова ланка медичної служби ЗС укомплектована особовим складом на 70%, у т.ч. офіцерами медичної служби – 30% (табл. 2).

Таким чином, загалом по ЗС України у військових підрозділах дефіцит фахівців медичного профілю становить 28,8% (у т.ч. 66,7% лікарів); найбільше – у Повітряних силах – 30,0% (у т.ч. 69,2% лікарів).

На сьогодні організаційна та штатна структури медичної служби військових частин та об'єднань не

відповідають потребам ЗС: у взводах немає санітарів, у ротах – санітарних інструкторів, у батальйонах – медичних пунктів, практично відсутні медичні роти.

За наявним штатом та обладнанням медичні пункти полків не спроможні надавати першу лікарську допомогу, а медичні роти бригад – кваліфіковану медичну допомогу.

Залежно від рівнів захворюваності військовослужбовців та військового адміністративно-територіального розподілу України, вивчено штатний розпис забезпеченості лікарськими кадрами військово-клінічних центрів, проведено його порівняння з існуючими заходами профілактики захворюваності серед різних категорій військовослужбовців.

Таблиця 3

Порівняння рівня захворюваності на хвороби органів дихання з існуючим штатним розкладом (2009–2011 рр.)

Рік	ВМКЦ Південного регіону					ВМКЦ Західного регіону					ВМКЦ Північного регіону				
	захворюваність			кількість посад		захворюваність			кількість посад		захворюваність			кількість посад	
	в/с стр.сл.	офіцери	контракт	терапевти	з них пульмонологи	в/с стр.сл.	офіцери	контракт	терапевти	з них пульмонологи	в/с стр.сл.	офіцери	контракт	терапевти	з них пульмонологи
2009	664,8	425,7	412,3	31	4	567,9	196,9	189,0	38	3	2371,3	752,5	684,3	25	2
2010	1063,4	477,4	373,6	30	4	741,7	473,6	403,4	38	3	2589,8	915,0	832,7	25	2
2011	1164,1	529,1	457,1	30	4	1151,1	613,9	566,1	38	3	2471,5	817,4	735,1	23	2
У середньому	964,1	477,4	414,3	30,3	4	820,23	375,1	386,1	38	3	2477,5	828,3	750,7	24,3	2

Вивчено захворюваність військовослужбовців строкової служби, офіцерського складу та військово-службовців за контрактом у 2001–2010 рр., встановлено, що загальні показники її дорівнювали $1842,38 \pm 21,0$; $903,25 \pm 19,0$; $700,81 \pm 22,1$ на 1000 осіб відповідного контингенту.

У структурі загальної захворюваності військовослужбовців усіх категорій за 2001–2010 рр. переважали хвороби органів дихання (Клас Х). Тому нами порівняно рівень захворюваності саме на ці хвороби з існуючим штатним розкладом. Аналіз здійснено серед військовослужбовців Північного, Південного та Західного регіонів, визначено кількість фахівців терапевтичного профілю, у т.ч. пульмонологів (табл. 3).

Таким чином, встановлено невідповідність кількості лікарів терапевтичного профілю рівню захворюваності військовослужбовців на хвороби органів дихання. У 2009–2011 рр. найменші рівні зареєстровано на території відповідальності Західного ВМКЦ, але кіль-

кість посад була вищою (38 лікарів), ніж на території відповідальності Північного та Південного ВМКЦ (відповідно 24,3 та 30 лікарів); найвищі рівні захворюваності зафіксовано на території Північного ВМКЦ, але кількість посад терапевтичного профілю була найнижчою.

Висновки

Проведений аналіз організаційно-штатної структури військово-медичних закладів свідчить про її невідповідність існуючим штатним нормативам із захворюваності військовослужбовців.

Необхідно своєчасно переглядати штатну структуру та вносити відповідні зміни з урахуванням рівня захворюваності військовослужбовців.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням ефективності використання ресурсів.

Список літератури

1. *Вороненко В. В.* Еколого-гігієнічні аспекти здоров'я населення та військовослужбовців Збройних сил України / В. В. Вороненко, В. Ф. Торбін // Сучасні аспекти військової медицини : зб. наук. праць ГВКГ МО України. – К. : ГВКГ, 2003. – Вип. 10. – С. 12–18.
2. *К методике* изучения здоровья на основе регистра населения / Г. В. Тарасов, О. С. Цека, М. Ф. Масленников [и др.] // Проблемы соц. гигиены, здравоохран. и истории медицины. – 2000. – № 1. – С. 23–26.
3. *Козак Н. Д.* Соціально-гігієнічні чинники збереження і відтворення стану здоров'я військовослужбовців / Н. Д. Козак // Проблеми військової охорони здоров'я : зб. наук. праць Укр. військ.-мед. акад. – К. : УВМА, 2008. – Вип. 24. – С. 170–173.
4. *Левченко Ф. М.* Стан здоров'я військовослужбовців – вагомий фактор боєздатності військ / Ф. М. Левченко, Н. Д. Козак // Проблеми військової охорони здоров'я : зб. наук. праць Укр. військ.-мед. акад. – К. : УВМА, 2008. – Вип. 24. – С. 159–170.
5. *Лопін Є. Б.* Застосування методу експертних оцінок для вивчення факторів, що впливають на стан здоров'я військовослужбовців / Є. Б. Лопін // Гігієнічна наука та практика на рубежі століть : матер. XIV з'їзду гігієністів України, м. Дніпропетровськ, 19–21 травня 2004 р. – Т. 2. – К., 2004. – С. 483–486.
6. *Любимский Н. Н.* К вопросу оценки военно-эпидемиологической значимости классов болезней и ее трактовки / Н. Н. Любимский, Н. И. Ляшенко // Воен.-мед. журнал. – 1999. – № 7. – С. 50–56.
7. *Методичний посібник* з основних питань організації медичного забезпечення Збройних сил України / М. І. Бадюк, В. А. Баркевич, О. Ю. Булах [та ін.]. – К. : Департамент охорони здоров'я МО України, 2006. – 499 с.
8. *Раков А. Л.* Профилактические аспекты неинфекционных болезней терапевтического профиля / А. Л. Раков // Воен.-мед. журнал. – 1998. – № 9. – С. 38–43.
9. *Руководство* по социальной гигиене и организации здравоохранения : в 2 томах. Т. 1 / Ю. П. Лисицын, Е. Н. Шиган, И. С. Случанко [и др.] ; под ред. Ю. П. Лисицына. – М. : Медицина, 1987. – Т. 1. – 432 с.
10. *Соціальна медицина* та організація охорони здоров'я / за заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – 680 с.
11. *Хижняк М. І.* Розробка показників гігієнічної оцінки факторів навколишнього середовища в місцях постійної дислокації військ / М. І. Хижняк, Л. І. Бідненко, І. М. Федосенко // Проблеми воен. здравоохран. и пути его реформирования : зб. научн. трудов. – К. : Логос, 1998. – С. 287–289.
12. *Чиж И. М.* Актуальные проблемы охраны здоровья личного состава Вооруженных сил / И. М. Чиж // Воен.-мед. журнал. – 1997. – № 8. – С. 4–12.

Дата надходження рукопису до редакції: 21.05.2012 р.

**Анализ организационно-штатной структуры
в системе медицинского обеспечения
военнослужащих Вооруженных сил Украины**

Г.С. Рожков, В.Н. Якимец (Киев)

Проанализирована организационно-штатная структура медицинской службы Вооруженных сил Украины в зависимости от уровней заболеваемости военнослужащих на территории ответственности военно-медицинских клинических центров Министерства обороны Украины.

Ключевые слова: медицинское обеспечение военнослужащих, военно-медицинский клинический центр, штатное расписание.

**Analysis of organizational structure
in medical care system of military men
of Armed Forces of Ukraine**

G.S. Rozhkov, V.M. Yakymets (Kyiv)

Organizational and staffing structure of the health service of Armed Forces of Ukraine according to levels of morbidity of military men in the jurisdiction of military medical clinical centers of the Ministry of Defence of Ukraine has been analyzed.

Key words: medical support of military men, military and medical clinical center, staffing.

Рецензент: д.мед.н., проф. М.І. Хижняк.